

Peerke Bos – Meester op een zigeunerschool (1978)

Sieth Delhaas

Weerwoord, november 1978

Inleiding

Sinds 2 maart 1977 wonen in Lelystad 17 gezinnen van de (zigeuner) familie Romanov. Ze noemen zichzelf Roma (rom = mens).

Hun geschiedenis is getekend door vooroordelen, diskriminatie en uitroeiing. Het woord ‘zigeuner’ is meestal een scheldwoord. Toen ze in de vroege middeleeuwen in Europa arriveerden, waren ze de eerste ‘zwarten’. En ‘zwart’ had te maken met slecht, met de strijd tussen goed en kwaad in het Christelijk Europa. De geestelijkheid legde dat verband ook. Niet alleen christenen, maar ook moslims maakten zich daaraan schuldig.

Het nationaalsocialisme van de tweede wereldoorlog heeft een enkele miljoenen slachtoffers gemaakt. De families Romanov zijn, evenmin als joden en homoseksuelen, gespaard door de naziterreur. De oudere leden van de groep in Lelystad zijn de enige overlevenden van een grote familie die door Duitsers naar verschillende concentratiekampen in Joegoslavië zijn gedeporteerd. Na de oorlog begon hun zwerftocht. De regeringen in Joegoslavië en Bulgarije weigerden hen de officiële papieren, daarom gingen ze naar West-Europa en toen begon het uitzichtloze doorschuifspel pas goed met deze ‘ongewenste vreemdelingen’.

Dit trieste verhaal kan toch eindigen met een optimistisch geluid. Het ziet er naar uit dat de Roma nu legale papieren krijgen. De vicieuze cirkel lijkt doorbroken en kansen op een legale manier in hun onderhoud te voorzien, lijken aanwezig. De animo voor onderwijs en werk is groot. Daarom hebben de Romanovs recht op steun van elke Nederlander om hen te helpen hun stem bij de Nederlandse regering in Den Haag te laten doorklinken.

Trots

Als ik voor hun school sta, een speciaal daarvoor gebouwde keet, bestaande uit één lokaal, dringt de hele meute al nieuwsgierig voor de deur, terwijl Jules Woldhuis, sinds 1 augustus hoofd van de tweemansschool, de deur van het slot draait. Ik sta omringd door de meest kleurrijke kinderschaar, die ik ooit heb gezien. Ze krioelen door elkaar, klimmen in de smalle raamkozijnen naast de deur, me intussen toeroepend: ‘Hoe heet jij, hoe heet jij?’

Ik ben gekomen voor Peerke Bos (25 jaar), die in het voorjaar van 1977 het gezellige Gooise

land verliet om in de eenzame stad in de polder die Lelystad is, te beginnen aan een moeizaam karwei: 42 kinderen tussen de 2 en 18 jaar de beginselen van de Nederlandse taal, het lezen en schrijven bij te brengen. Ik kwam zijn naam tegen in *Troef*, een blad over ontwikkelings samenwerking. Dit hier in polderland is een zeldzaam voorbeeld van ontwikkelingshulp in Nederland. Intussen diep ik uit mijn tas het blad op om te laten zien, dat ik ook wat over hen wil schrijven. De grote kleurenfoto's, waarop ze zichzelf en enkele familieleden herkennen, ontketenen tumult.

De hoge posten worden verlaten, een greep naar 'Troef', dat ternauwernood wordt gered door Peerke Bos, die vast op z'n benen de aanvallen trotseert. 'Meester, meester, dat ben ik! – Oh, wat klein ben ik daar! Kijk, de oma van Didi!'

Het groene T-shirt van Peerke heeft het zwaar te verduren, maar hij is onverstoorbaar. Geen boze uitvallen, geen waarschuwingen, het blad hoog boven zijn hoofd houdend bekijkt hij met de uitgelaten kinderen 'rustig' het blad. Intussen vliegt in het wild gewoel een doos kleurstiften over de grond. Een klein zigeunermeisje, dat helemaal geen kans maakt maar één blik op de foto's te werpen, hurkt op haar gemak op de grond en legt de stiften netjes, ieder in zijn eigen gleufje, terug in de doos.

Later, als de meeste kinderen door het busje opgehaald worden om naar huis gebracht te worden in de nieuwe woonwijk waar enkele zigeunergezinnen intussen een huis hebben gekregen, laat Didi van tien me trots haar taalschrift zien. In onberispelijk Nederlands met een grote 'G' er doorheen van Meester Bos, staan er alle voorwerpen in opgeschreven die in een badkamer thuishoren. Een mooi plaatje prijkt boven aan de bladzij. Een badkamer, die Didi in haar woonwagen beslist niet heeft. Ze bladert verder in haar schrift, enthousiast over haar eigen vorderingen. Op haar vingernageltjes zit dikke afgebrokkelde paarsrode nagellak. Als Peerke de school afsluit, haalt ze ons over even mee te gaan naar hun wagen om haar oma, die buiten, in de koude septemberwind met Didi's moeder voor het middageten zorgt, de foto's te laten zien.

'Een lieve meid' zegt Peerke als we wegrijden, druk terugzwaaiend naar Didi. We rijden het kamp rond, een grote camping even buiten Lelystad, waar nog maar weinig zigeuners staan. Zo hier en daar staat er een tentje van een verlaatte vakantieganger tussen. Het ziet er allemaal schoon en opgeruimd uit. Alleen de bonte kleding en het grove vaatwerk bepalen je erbij, dat het geen 'gewone campinggasten' zijn. Had ik dan toch in mijn hart wat anders verwacht?

Waarom ben je aan dit werk begonnen?

'Misschien heeft het er wel bij me ingezet, dat ik bij dit soort werk terecht zou komen. De meeste mensen gaan al in het laatste jaar van de 'PA' (pedagogische academie, red.) solliciteren om in het onderwijssysteem te gaan meedraaien.

Dat wilde ik persé niet. Mijn idee was, ik ga hier en daar wel wat invallen en voor de rest zie ik wel wat ik doe. Ik had helemaal geen toekomstperspectief. Dit past er helemaal in. Geen gebaande weg. Via een meisje dat bij een werkgroep voor onderwijs aan gastarbeiderskinderen in Lelystad zat, kreeg ik de tip, dat de gemeente bij de opvang van de Romanovs meteen wilde starten met het geven van onderwijs. Ik was de enige sollicitant en

behalve het invalwerk, onder andere een maand op een Lomschool, had ik nog nooit voor de klas gestaan.'

Eksperimenteren

'Het was een hele ervaring. Ik had hier kinderen van twee jaar, die met hun oudere broertjes en zusjes meekwamen en ik moest het maar helemaal in m'n eentje uitzoeken. Van gericht werken was geen sprake. En dan merk je opeens, dat je toch contacten maakt, dat je iets aan het doen bent. Het was natuurlijk een chaotische toestand. Vooral toen de meeste kinderen hier nog op de camping zaten. Als ze geen zin meer hadden, gingen ze gewoon weg. Dat is nu al veel minder. Ook al omdat de kinderen, die met de bus naar huis worden gebracht, toch niet weg kunnen.

Mijn eerste poging is dan ook geweest om een splitsing te maken. Die kleintjes en groten bij elkaar ging niet. Ik heb de gemeente toen gevraagd om een kleuterjuf, en die is ook gekomen. Hier naast staat een caravan als kleuterschool. Ik heb me niet helemaal gehouden aan de leeftijdsgrens zoals die bij ons op de scholen geldt, maar heb meer gekeken naar de verstandelijke ontwikkeling.

Als je bij deze kinderen een doelstelling gaat maken dan heb je kans, dat je bij die kinderen frustraties kweekt. Ik heb aangepast lesmateriaal, maar het blijft eksperimenteren.'

Peerke haalt een voorbeeld aan van die ochtend. Sinds het begin van dit schooljaar heeft hij als 'schoolhoofd' Jules Woldhuis (30) er bij gekregen, die ervaring heeft opgedaan als onderwijzer op een school voor woonwagenkinderen. Ze hebben ieder hun eigen groepje: de één links, de ander rechts in het lokaal. Jules probeerde wat te doen met een bandrecorder. Dat mochten de kinderen van Peerke natuurlijk niet missen, althans dat meenden ze zelf, en de hele meute vloog naar de hoek van Jules, zodat er van werken geen sprake meer was.

Het gekwetter van de zigeuners heeft Peerke wel eens wanhopig gemaakt: 'Ik kon merken, dat het voor mij te zwaar werd en dat had zijn weerslag op de kinderen. Ik weet van mezelf dat ik niet gauw boos uitval, maar door de druk van de situatie kreeg ik de neiging om driftig te worden. Het zijn nu eenmaal heel andere kinderen dan de Nederlandse: vreselijk impulsief. De chauffeur van de bus die ze heen en weer rijdt wordt er helemaal gek van.'

Afgezien van de komst van Jules Woldhuis, zijn er meer verbeteringen te verwachten. De eerste is de verhuizing naar de nieuwe school in de wijk *De Punte* waar de Romanov-gezinnen zullen worden ondergebracht. Is dat nu geen erge beperking van hun vrijheid om ze huizen te geven? Peerke: 'Door mijn werk met deze mensen heb ik me wat verdiept in de geschiedenis van de zigeuners, maar eigenlijk zijn zigeuners niet zulke zwervers. Je moet niet vergeten, dat ze meestal noodgedwongen verder moesten trekken. Het één na het andere land trapte ze de grens over. In Italië en Zwitserland hebben ze toch lange tijd achter elkaar gewoond. Ik heb de indruk, dat ze wel blij zijn met hun huizen en ze vinden het zelf niet nodig vlak naast elkaar te zitten. Als ze maar binnen loopafstand van elkaar wonen.'

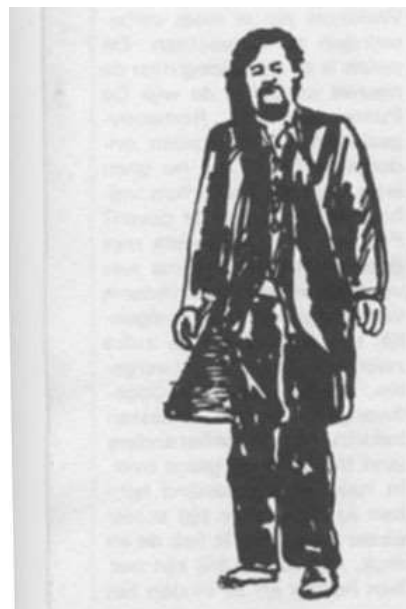

Door de betere werkomstandigheden, die de nieuwe school met zich meebrengt, kan Peerke wat meer eksperimenteren met de kinderen. Kwamen ze eerst maar zo af en toe naar school, nu komt iedereen bijna dagelijks, waardoor ze zelf ook plezier krijgen in hun vorderingen. Het is zelfs zo ver, dat er wellicht binnenkort vijf kinderen naar de Hollandse school kunnen gaan. Wat natuurlijk uiteindelijk de beste oplossing is, want alleen dan zullen deze Romanov-kinderen aansluiting kunnen krijgen op het vervolgonderwijs.

Toekomst

Hoe lang wil je dit werk volhouden?

Peerke: 'Dat is niet te voorzien. Als ik kijk naar de kleuterklas, dan denk ik, dat het verstandiger is die kinderen, die de taal dan al wat spreken, direct naar een Hollandse school te laten gaan. Wij werken daar op den duur toch naar toe. Want hoe goed ze bij ons ook meedoen, ons programma, als we dat al hebben, loopt niet parallel met de Hollandse school. Dus eigenlijk is het zo, dat ze iedere dag verder achterraken. Tenslotte maken we onszelf dan overbodig. Wat ik dan ga doen? Studeren, misschien geschiedenis of pedagogiek of een BO-aantekening halen zodat ik les zou kunnen geven aan een Lom- of buo-school. Maar in ieder geval ga ik niet terug naar een gewone basisschool. Je zit zo vast aan dat programma. Je krijgt die kinderen aan het begin van het jaar, allemaal met een bepaalde kennis en aan het eind ervan moet je ze zo afleveren, dat ze een bepaalde hoeveelheid kennis hebben opgepikt. Om een Lomschool heb je veel meer aandacht voor ieder kind omdat de groepen kleiner zijn en het is niet zo prestatie gericht. Ik vind het jammer om op een gewone school na een jaar weer afscheid te moeten nemen van kinderen waar je al werkend een band mee gekregen hebt. Als die band er is, voel je je sterker staan. Je leert een kind met z'n eigenschappen kennen, je accepteert meer, wordt minder gauw kwaad, omdat je weet waarom dat kind zo reageert. Hierdoor ga je wat minder aan jezelf twijfelen. Ik denk, dat leerkrachten méér aan de kinderen hechten dan andersom. Je bent er bewuster mee bezig.'

Afwijzen

Hoe zijn de reacties van de bevolking van Ede en Veendam op je overgekomen. De bevolking was het toch helemaal niet eens met de vestiging van zigeuners in hun gemeentes en de bewoners maakten daar nogal wat stampij over.

'Kijk, het is veiliger om dicht bij die mensen in de buurt te wonen, want ze stelen nooit dicht bij de plaats waar ze wonen!' zegt Peerke wat spottend. 'Nou ja, het is pure vooringenomenheid. Dat is zo sterk bij ons ingeworteld, daar doe je weinig aan. Maar meestal wordt de soep niet zo heet gegeten als ze wordt opgediend. Als de gemeentebesturen de bevolking maar de gelegenheid geven te protesteren, dan hebben ze toch het idee, dat er naar hen geluisterd wordt...'

*N'avlom ke turnende
o maro te mangel
Avlon ke turnende
kam man pativ te den*

*Ik kwam niet tot u
om te bedelen om brood
Ik benaderde u
om te vragen om respekt*

Tenslotte, na het gesprek en na het schrijven vraag ik me af: is het niet jammer, dat deze kinderen straks, 'getemd'¹ in een keurige eengezinswoning wonen in het één-grote-nieuwbouwwijk lijkende Lelystad?

---

¹ **'Getemd'**. Integreren betekent: in een geheel doen opgaan, Andere bevolkingsgroepen, die in ons land komen wonen, moeten 'integreren' / Als we dit in de kranten lezen wil het zeggen, dat ze zich moeten aanpassen aan onze leefgewoonten. Vertikken ze dat, willen ze toch iets 'eigens', iets van hun eigen gebruiken n stand houden, dan worden ze, onverdraagzaam als wij Nederlanders zijn, niet geaksepteerd. Op de terugreis van de 'zigeunerschool' in Lelystad naar huis overpeins ik, dat integratie eigenlijk niet nodig zou moeten zijn. Integratie is een ongastvrij woord. Het dwingt mensen, die – meestal noodgedwongen – gastvrijheid zoeken binnen onze landsgrenzen, zich aan óns aan te passen, terwijl gastvrijheid eigenlijk zou moeten betekenen, die gast de vrijheid, de mogelijkheid geven zichzelf te zijn.